

Giáo dục từ xa với việc đào tạo nguồn nhân lực

Nguyễn Văn Hòa*

Nguyễn Minh Hưng**

Tóm tắt: Đổi mới hệ thống giáo dục theo hướng mở là yêu cầu khách quan của sự nghiệp giáo dục ở nước ta hiện nay. Giáo dục từ xa là một trong ba phương thức đào tạo cấu thành nên hệ thống giáo dục mở và có vai trò quan trọng trong việc xây dựng xã hội học tập và đào tạo nguồn nhân lực. Giáo dục từ xa góp phần tích cực xây dựng xã hội học tập và đào tạo nguồn nhân lực; góp phần thực hiện công bằng trong giáo dục; làm cho học đi đôi với hành; phù hợp với năng lực thực tế của người học, nhu cầu thực tế của xã hội; tạo cho người lao động tiếp nhận tri thức thuận lợi hơn; phù hợp với yêu cầu của kinh tế tri thức trong điều kiện toàn cầu hóa. Để phát triển giáo dục từ xa cần có chính sách và cơ chế phù hợp; dỡ bỏ các rào cản đối với các hoạt động của thị trường lao động; thực hiện công bằng trong giáo dục; khuyến khích cạnh tranh lành mạnh trong giáo dục; chuẩn hoá các điều kiện đảm bảo chất lượng; phát triển hệ thống học liệu phù hợp với nội dung, chương trình đào tạo mới.

Từ khóa: Giáo dục từ xa; xã hội học tập; đào tạo nguồn nhân lực.

1. Mở đầu

Trong thời đại của kinh tế tri thức, hầu hết các quốc gia đều ưu tiên cho giáo dục và chủ trương xây dựng một xã hội học tập với nền giáo dục mở nhằm phát triển nguồn nhân lực. Việt Nam đang đẩy mạnh xây dựng xã hội học tập. Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI viết: “Đẩy mạnh phong trào khuyến học, khuyến tài, xây dựng xã hội học tập; mở rộng các phương thức đào tạo từ xa” [3, tr.132]. Nghị quyết Hội nghị lần thứ 8 Ban Chấp hành Trung ương khóa XI xác định: “Xây dựng nền giáo dục mở, thực học, thực nghiệp, dạy tốt, học tốt; có cơ cấu và phương thức giáo dục hợp lý, gắn với xây dựng xã hội học tập” [4, tr.122]. Báo cáo của Ban Chấp hành Trung ương khóa XI về các văn kiện tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII của Đảng do

đồng chí Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng trình bày ngày 21/01/2016 nhấn mạnh: “Từng bước hoàn thiện hệ thống giáo dục quốc dân theo hướng hệ thống giáo dục mở, học tập suốt đời và xây dựng xã hội học tập” [5, tr.20]. Giáo dục từ xa (distance education) là phương thức đào tạo đặc trưng của hệ thống giáo dục mở và của xã hội học tập. Thông qua hình thức này trong những năm qua, giáo dục từ xa đã góp phần tích cực trong việc xây dựng xã hội học tập và đào tạo nguồn nhân lực phục vụ sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Để phát huy vai trò của hệ thống giáo dục, chúng ta cần tạo điều kiện cho giáo

(*) Phó giáo sư, tiến sĩ, Đại học Huế. ĐT: 0914025731.

Email: nvhoa55@yahoo.com

(**) Thạc sĩ, Đại học Huế. ĐT: 0914529567. Email: nmhung2325@gmail.com

dục từ xa theo kịp các nước trong khu vực và trên thế giới.

2. Đặc điểm của giáo dục từ xa

Ngày nay, giáo dục từ xa đã trở thành một bộ phận đặc trưng của hệ thống giáo dục mở của nhiều nước trên thế giới. Giáo dục mở và giáo dục từ xa gắn bó chặt chẽ với nhau. Vì thế khi đề cập đến giáo dục mở, phải nói đến giáo dục từ xa; ngược lại, giáo dục từ xa cần được coi là công cụ để thực hiện giáo dục mở. Khác với giáo dục theo lối truyền thống, giáo dục từ xa có những đặc điểm như sau:

Thứ nhất, giáo dục từ xa là một quá trình giáo dục mà trong đó phần lớn có sự gián cách giữa người dạy và người học về mặt không gian và thời gian. Sự tác động trực tiếp giữa người dạy và người học chỉ chiếm thời lượng từ 15% đến 25% so với hình thức giáo dục chính quy và giáo dục vừa làm vừa học theo lối truyền thống. Sự hạn chế phải giáp mặt trực tiếp giữa người dạy và người học đã tạo nên lợi thế của giáo dục từ xa, đó là tạo cơ hội cho mọi người học tập suốt đời, đặc biệt là những người đang đi làm, những người ở vùng sâu, vùng xa, vùng kinh tế - xã hội khó khăn được tiếp cận ngày càng tốt hơn với giáo dục. Chính công nghệ thông tin và truyền thông đã đem lại phương tiện, công nghệ đào tạo hữu hiệu cho giáo dục từ xa, tạo nên lợi thế của giáo dục từ xa. Mạng internet, các phương tiện truyền thông, các công cụ mới, mạng xã hội Facebook làm cho khoảng cách địa lý ngày càng rút ngắn, làm cho sự tác động trực tiếp giữa người dạy và người học dần dần được thay thế bằng sự tác động gián tiếp thông qua các phương tiện thông tin và truyền

thông tiện ích, phù hợp với xu thế phát triển của thời đại; làm cho người dạy tương tác với người học trong một lớp học mới - lớp học không còn giới hạn bởi sự khép kín của các bức tường như lớp học truyền thống mà là lớp học không gian mở. Giáo dục từ xa đã tạo ra môi trường thuận lợi hơn và giúp cho mọi người dễ tiếp cận hơn với giáo dục.

Thứ hai, công nghệ thông tin và truyền thông trở thành điều kiện tiên quyết để chuyển tải thông tin và làm cầu nối cho quá trình dạy và học của giáo dục từ xa, chứ không cần nhất thiết phải tập trung người học đến gặp trực tiếp người dạy tại các cơ sở giáo dục thì mới đào tạo được. Điều này cho chúng ta thấy rằng: giáo dục truyền thống với lối tập trung “mặt giáp mặt” (face to face) tỏ ra cứng nhắc và nhiều rào cản hơn so với giáo dục từ xa; còn giáo dục từ xa muốn tồn tại và phát triển thì phải tạo cơ hội cho mọi người học tập, phải gắn với nhu cầu phát triển kinh tế - xã hội, gắn với sự tiến bộ của khoa học và công nghệ. Công nghệ thông tin và truyền thông tham gia vào mọi mặt của hoạt động giáo dục từ xa, trở thành một thuộc tính cơ bản khác biệt của giáo dục từ xa hiện nay. Thậm chí một số nước, người ta cho rằng giáo dục từ xa cũng chính là đào tạo trực tuyến (e-learning hay online - learning). Chính đặc điểm này đã giúp cho giáo dục từ xa có ưu thế trong việc cập nhật, phổ biến kiến thức nhanh đến từng người học ở mọi nơi, mọi lúc.

Thứ ba, giáo dục từ xa là một phương thức đào tạo dựa trên cơ sở nội lực của người học dưới sự tổ chức hướng dẫn và cung ứng học liệu của cơ sở đào tạo. Người học theo hình thức giáo dục từ xa đòi hỏi

phải có trình độ tự giác cao, phải có khả năng tự học độc lập, chủ động trong lĩnh hội tri thức, tự kiểm tra và biết vận dụng kiến thức đó vào cuộc sống. “Giáo dục từ xa đặt người học vào vị trí trung tâm của quá trình đào tạo, giúp họ phát huy tối đa tính chủ động, tư duy sáng tạo trong học tập. Đây là yếu tố quyết định chất lượng và hiệu quả của quá trình giáo dục” [2, tr.6]. Đề cao tính tự học của người học là đặc điểm nổi trội của giáo dục từ xa. Điều này cũng đồng nghĩa rằng, giáo dục từ xa có vai trò quan trọng trong việc xây dựng xã hội học tập và đào tạo nguồn nhân lực phục vụ cho sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa. Chính vì thế, nghị quyết Hội nghị lần thứ 8 Ban Chấp hành Trung ương khóa XI đã chỉ rõ: “Hoàn thiện mạng lưới cơ sở giáo dục thường xuyên và các hình thức học tập, thực hành phong phú, linh hoạt, coi trọng tự học và giáo dục từ xa” [4, tr.125].

Thứ tư, học liệu là điều kiện tiên quyết của giáo dục từ xa, người học được cung cấp đầy đủ học liệu. Không có học liệu không thể triển khai đào tạo được, bởi giáo dục từ xa lấy sự tự học của người học dưới sự hướng dẫn của người dạy là chủ yếu. Vì vậy, học liệu bao giờ cũng phải đi trước một bước so với tiến độ đào tạo. Việc cung cấp học liệu đầy đủ, kịp thời cho người học chẳng những là điều kiện tiên quyết để triển khai đào tạo mà còn cơ sở, nền tảng tạo lập nên chất lượng giáo dục từ xa. Học liệu truyền thống, học liệu điện tử, cùng với sự kết nối thông tin - thư viện giữa các cơ sở giáo dục đã làm cho giáo dục từ xa có một nguồn học liệu phong phú, góp phần xây dựng xã hội học tập thông qua văn hóa đọc.

Thứ năm, so với giáo dục theo lối truyền thống thì giáo dục từ xa linh hoạt hơn, người học chủ động hơn, thời gian tập trung học ở trường ở lớp ít hơn, người học không nhất thiết phải đến trường nên chi phí đi lại, ăn ở tại nơi tập trung ít hơn; cơ sở giáo dục giảm bớt áp lực về kinh phí để xây dựng trường, lớp, ký túc xá và chi phí để trả lương cho đội ngũ cán bộ và giảng viên... Vì thế, chi phí đào tạo giảm đáng kể so với đào tạo truyền thống. Chính đặc điểm này đã làm cho giáo dục từ xa thu hút được nhiều người đi học, đẩy nên một phong trào học tập sôi nổi ở các địa phương và là khâu đột phá trong xã hội hóa giáo dục.

3. Vai trò của giáo dục từ xa

Giáo dục từ xa góp phần tích cực trong việc xây dựng xã hội học tập và đào tạo nguồn nhân lực phục vụ sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Thực chất cạnh tranh giữa các nước hiện nay là cạnh tranh về nguồn nhân lực. Cuộc cách mạng khoa học và công nghệ hiện đại với các bước tiến như vũ bão đã đưa khoa học trở thành một lực lượng sản xuất trực tiếp, là động lực quan trọng nhất của sự phát triển kinh tế - xã hội. Sự tham gia ngày càng lớn của khoa học và công nghệ vào sản xuất đã làm cho lao động ngày càng trở thành lao động có trí tuệ. Trí tuệ của con người chỉ có được thông qua quá trình nhận thức, thông qua quá trình giáo dục. Trong hệ thống giáo dục truyền thống với tính quy củ, ổn định và coi trọng đào tạo chính quy, đối tượng người học bị thu hẹp, những người theo học phần lớn là những người chưa có việc làm, không ít người có nhu cầu học nhưng không thể học được. Đặc biệt những người đang trực tiếp lao động sản xuất thì không có điều kiện đến trường

để được tiếp nhận quá trình giáo dục. Đối với họ thì hình thức giáo dục từ xa là một giải pháp tối ưu.

Giáo dục từ xa góp phần thực hiện công bằng trong giáo dục, vì nó mở rộng phạm vi để mọi người được giáo dục, thu hẹp khoảng cách giữa các vùng và khu vực về giáo dục. Hiện nay, giáo dục từ xa đã có hầu hết các nước trên thế giới và được xem như là một điều kiện tiên quyết trong việc xây dựng xã hội học tập. Giáo dục từ xa là một hình thức của nền giáo dục mở phù hợp với xu hướng phát triển của giáo dục theo hướng hiện đại hóa, dân chủ hóa, xã hội hóa và quốc tế hóa; nó tiết kiệm chi phí cho người học; bảo đảm cho họ giữ nguyên sự ổn định về các điều kiện sinh sống, làm việc bình thường mà vẫn tham gia học tập tốt; cơ động trong chuyển đổi nghề nghiệp theo nhu cầu của xã hội và năng lực của mỗi người; giải phóng năng lực tự học của những ai không có điều kiện đến trường vì rào cản về mặt địa lý, vì rào cản về mặt tài chính và vì rào cản về tuổi tác. Giáo dục từ xa xét về bản chất là một hình thức giáo dục hướng ra thế giới, mà hướng ra thế giới chính là mở cửa giáo dục, hiện đại hoá giáo dục, tích cực tiếp nhận các thành quả ưu tú của văn minh nhân loại để phát triển giáo dục và xây dựng xã hội học tập. Tự học và giáo dục từ xa gắn bó chặt chẽ với nhau trong quá trình kiến tạo và phát triển xã hội học tập. Chính sự gắn bó này đã làm cho giáo dục từ xa chẳng những huy động được sức người, sức của trong việc chia sẻ gánh nặng của nhà nước trong giáo dục và đào tạo mà còn có vai trò tích cực trong việc chuyển từ một nền giáo dục cho thiểu số ít người đi học sang một nền giáo dục cho đại chúng; là cách đưa giáo dục đến với mọi người, giúp cho mọi người, đặc biệt là

những người ở vùng sâu, vùng xa, vùng khó khăn được tiếp cận ngày càng tốt hơn với giáo dục. Đây cũng chính là một trong những giải pháp nhằm thực hiện công bằng trong giáo dục và qua đó, góp phần tích cực trong việc xây dựng xã hội học tập và đào tạo nguồn nhân lực. Mọi thành viên trong xã hội học tập phải được học tập, xã hội học tập phải tạo cơ hội cho mọi người học tập và mọi người phải bình đẳng về cơ hội học tập. Cơ hội học tập không phân biệt độ tuổi, thời gian, giới tính, vị trí địa lý, hình thức giáo dục. Công bằng về cơ hội giáo dục là điều kiện tiên quyết để thực hiện công bằng trong giáo dục, vì chỉ có công bằng về cơ hội giáo dục thì mọi người trong xã hội mới được tiếp nhận và thụ hưởng nền giáo dục trong xã hội. Hiện nay, hầu hết các nước trên thế giới đang thực hiện giáo dục từ xa để nhằm thực hiện công bằng về cơ hội giáo dục.

Giáo dục từ xa gắn việc học với nhu cầu thực nghiệp của người học, làm cho học đi đôi với hành. Điều này thực sự có ý nghĩa, khi chúng ta đối chiếu, so sánh với một số cơ sở đào tạo được Nhà nước đầu tư hàng năm không ít kinh phí và người theo học được thụ hưởng nhiều chế độ ưu đãi hơn so với người học theo hình thức từ xa; ấy vậy mà không mấy ai đến học, hiệu quả đào tạo rất thấp nếu như không muốn nói là lãng phí so với nguồn lực tài chính, nguồn lực cơ sở vật chất và nhiều nguồn lực khác mà Nhà nước đầu tư. Đó là chưa kể người được đào tạo chưa hẳn đã có việc làm phù hợp, thậm chí có những người có bằng thạc sĩ không kiếm được việc làm. Phần lớn người học theo hình thức từ xa là những người đã có việc làm và họ đi học là vì công việc của họ. Họ được đào tạo theo đúng công việc mà họ đang làm. Họ học để làm việc tốt

hơn, có hiệu quả cao hơn. Học để nâng cao tay nghề, vì thế học chữ và học nghề gắn liền với nhau trong suốt quá trình của người học theo hình thức giáo dục từ xa. Đây là một lợi thế của giáo dục theo hình thức từ xa. Lợi thế này là một trong những yếu tố tạo nên động lực mạnh mẽ của người lao động khi tham gia học từ xa, qua đó góp phần tích cực trong việc đào tạo nguồn nhân lực. Tri thức của con người có được thông qua giáo dục (được giáo dục và tự giáo dục). Nền giáo dục truyền thống thích hợp với những người học chưa có việc làm (người ta đi học trước khi đi làm). Điều đó có thể dẫn đến tình trạng là: nội dung học không phù hợp với công việc làm (học một đàng làm lại một nẻo); ý thức tự học của người học không cao; thực học và thực nghiệp không gắn liền với nhau. Để khắc phục tình trạng này cần phải coi trọng tự học, tức là coi trọng giáo dục từ xa.

Giáo dục từ xa phù hợp với năng lực thực tế của người học, nhu cầu thực tế của xã hội. Điều quan trọng là kết quả của sự giáo dục, chứ không phải chỉ là nguồn lực đầu tư cho giáo dục. Tự học thì mới thực sự là học: học do nhu cầu và động lực bên trong; học một cách tự giác; họ không phải bắt buộc và miễn cưỡng. Tự học thì mới có thể học ở mọi nơi và mọi lúc. Tự học thì mới duy trì được tính liên tục của hoạt động học tập trong suốt cuộc đời của mỗi con người. Tự học thì mới tạo được sự thích ứng linh hoạt của mỗi người trong những hoàn cảnh cụ thể khác nhau, thích ứng được với tốc độ phát triển và nhân rộng tri thức mới vô cùng nhanh chóng. Tự học (chuyển quá trình giáo dục thành quá trình tự giáo dục) thì mới không ngừng nâng cao năng lực và làm giàu tri thức. Tự học và không ngừng tự học là một thuộc tính cơ bản của

nguồn nhân lực. Ngày nay, không có chuyện học một lần mà làm việc suốt đời, vì ai cũng phải học suốt đời thì mới đáp ứng được yêu cầu của công việc. Vì thế, xây dựng xã hội học tập và đào tạo nguồn nhân lực rất cần đến giáo dục từ xa. Một quốc gia muốn xây dựng một xã hội học tập và gia tăng nguồn nhân lực chất lượng cao thì phải coi trọng tự học. Một dân tộc mà người dân thiếu ý chí và hoài bão tự học thì dân tộc đó khó trở thành một dân tộc thông thái. Tự học là sức sống và động lực của xã hội học tập. Tự học thì mới tạo được nguồn lực con người gắn với nhu cầu phát triển kinh tế - xã hội. Tự học được coi là gốc rễ của xã hội học tập và năng lực của cơ thể nhận thức.

Giáo dục từ xa tạo cho người lao động tiếp nhận tri thức thuận lợi hơn so với giáo dục truyền thống. Xã hội học tập tạo cơ hội và điều kiện để cho mọi người đều được học tập, tiếp cận và chiếm lĩnh tài nguyên tri thức. Trong xã hội học tập, con người được giáo dục và đào tạo liên tục, thường xuyên; được học tập mọi nơi, mọi lúc và suốt cuộc đời. Trong xã hội đó, học để biết, học để làm, học để cùng chung sống, học để làm người và học để khẳng định mình. Học tập suốt đời được coi là đặc trưng cơ bản của mỗi người lao động trong điều kiện cạnh tranh và hội nhập hiện nay. Người lao động nếu không tiếp tục học tập thì sớm hay muộn sẽ bị loại ra khỏi thị trường lao động không những ở thị trường quốc tế mà ngay cả thị trường trong nước. Thị trường lao động trong điều kiện hội nhập luôn đặt ra yêu cầu, động lực và chất lượng học tập suốt đời của mỗi người trong một “thế giới phẳng”. Tạo cơ hội học tập là tạo cơ hội cho người lao động tiếp nhận tri thức để đổi

mới và thích nghi. Kinh tế tri thức phải dựa trên hoạt động học tập liên tục của người lao động nhằm nâng cao chất lượng nguồn nhân lực theo kịp sự phát triển của khoa học và công nghệ. Chưa bao giờ khoa học và công nghệ lại đóng vai trò đặc biệt quan trọng và thực sự trở thành một yếu tố tham gia trực tiếp vào sản xuất như hiện nay. Chính sự phát triển mạnh mẽ của mình, khoa học và công nghệ đã làm cho tri thức trở thành yếu tố hàng đầu của nguồn nhân lực, lao động trí tuệ dần trở thành lao động chủ yếu. Lao động bằng cơ bắp, lao động bằng kinh nghiệm và lao động bằng kỹ năng không bị mất đi hoàn toàn mà dần được thay thế bằng lao động trí tuệ. Sức mạnh và lợi thế của mỗi doanh nghiệp, mỗi quốc gia và mỗi cộng đồng được xác định trước hết bằng nguồn lực trí tuệ. Năng tầm trí tuệ và sức mạnh của quốc gia là sứ mệnh của giáo dục và đào tạo, trong đó có hình thức giáo dục từ xa. Hàm lượng chất xám có trong mỗi sản phẩm ngày càng gia tăng và chiếm vị trí chủ đạo. Hoạt động sản xuất trong bối cảnh mà tri thức khoa học và công nghệ phát triển với tốc độ ngày càng nhanh, thông tin bùng nổ và lan truyền từng phút, từng giây và cập nhật liên tục. Trong bối cảnh đó, người lao động phải luôn biết tự làm mới mình thì mới tham gia vào dây chuyền sản xuất toàn cầu, tham gia vào guồng máy của sản xuất theo hướng hiện đại. Người lao động cần phải làm mới mình, trước hết là làm mới tri thức.

Giáo dục từ xa phù hợp với yêu cầu của kinh tế tri thức trong điều kiện toàn cầu hóa. Trong những nền kinh tế trước đây, tri thức vốn là một yếu tố cần thiết thì đến nay, trong nền kinh tế hội nhập quốc tế với sự

phát triển mạnh mẽ của khoa học và công nghệ, sự rút ngắn về chu kỳ sống của mỗi sản phẩm, sự rút ngắn đến khó tin chu kỳ sản sinh tri thức mới, càng làm nổi trội vai trò của yếu tố tri thức trong nguồn lực con người đối với sự phát triển trong thời đại hiện nay. Tri thức và sáng tạo trở thành điều kiện tiên quyết của nguồn nhân lực. Sự tham gia ngày càng sâu rộng và trực tiếp của khoa học và công nghệ đã làm lao động của con người ngày càng trở thành lao động có trí tuệ và lao động trí tuệ. Đây cũng chính là đặc trưng của người lao động hiện đại, của nguồn nhân lực trước yêu cầu đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Toàn cầu hóa là xu hướng phát triển tất yếu. Toàn cầu hóa là một quá trình gia tăng đến phạm vi toàn cầu các hoạt động toàn diện của con người, trước hết là kinh tế với các quá trình sản xuất, liên thông mà chủ yếu là các doanh nghiệp dựa trên thành tựu của khoa học và công nghệ hiện đại và nguồn nhân lực chất lượng cao. Toàn cầu hóa buộc phải đổi mới hệ thống giáo dục theo hướng mở, linh hoạt; liên thông giữa các hình thức đào tạo chính quy, vừa làm vừa học và từ xa. Quá trình toàn cầu hóa có tác động mạnh mẽ đến mọi mặt của đời sống xã hội. Toàn cầu hóa một mặt, tạo ra những tiền đề, điều kiện, địa bàn và cách thức hoạt động mới cho sự phát triển của các nước. Mặt khác, toàn cầu hóa làm cho sự cạnh tranh giữa các quốc gia, giữa các nền kinh tế ngày càng gay gắt, càng làm tăng thêm giá trị của nguồn lực con người, nhất là nguồn nhân lực chất lượng cao. Toàn cầu hóa khuyến khích cạnh tranh; theo đó, khuyến khích xây dựng xã hội học tập và đào tạo suốt đời, nhằm gia tăng năng lực cạnh tranh và nguồn lực con người. Đối

với người lao động, toàn cầu hóa tạo ra những điều kiện thuận lợi thúc đẩy giao lưu, hợp tác, chia sẻ kinh nghiệm, chuyển giao và tiếp nhận công nghệ đào tạo tiên tiến giữa các quốc gia trên thế giới. Giáo dục từ xa có tính mềm dẻo nên đáp ứng được yêu cầu của kinh tế tri thức trong điều kiện toàn cầu hóa

4. Kinh nghiệm giáo dục từ xa tại Đại học Huế

Ở nước ta giáo dục từ xa đã được triển khai hàng chục năm qua tại nhiều trường đại học và đã đạt được nhiều thành tích đáng kể: đảm bảo cơ hội và tạo điều kiện cho mọi người được học tập suốt đời, góp phần nâng cao dân trí, đào tạo nhân lực và xây dựng xã hội học tập; giáo dục từ xa ngày càng khẳng định vị thế và vai trò của mình trong hệ thống giáo dục quốc dân; giáo dục từ xa được xem như là một phương thức hữu hiệu để hiện thực hóa một cách sinh động Triết lý giáo dục: “Mở cơ hội học tập cho mọi người”. Các cơ sở giáo dục từ xa trong nước thời gian qua đã đào tạo được một số lượng khá lớn cử nhân theo nhu cầu của xã hội, góp phần tạo ra những chuyển biến tích cực cả về kinh tế và xã hội. Chỉ riêng tại Trung tâm Giáo dục thường xuyên thuộc Đại học Huế qua 20 năm hoạt động giáo dục từ xa, đã có gần 150.000 người tốt nghiệp đại học. Theo kết quả khảo sát, hầu hết sinh viên tốt nghiệp đều đáp ứng nhu cầu công việc, nhiều người đã trở thành những nhà chuyên môn, nhà quản lý giỏi. Mặt khác, giáo dục từ xa trong những năm qua, đã góp phần hình thành nên ý thức tự học, tự cập nhật kiến thức, tự tin ở chính mình của người học; đáp ứng khát vọng được học tập, được cống hiến và vươn lên của người học. Mặc dù

không được Nhà nước cấp kinh phí, toàn bộ nội dung chi bao gồm chi thường xuyên và chi không thường xuyên đều lấy từ nguồn thu học phí; hay nói cách khác, người học phải gánh chịu hoàn toàn kinh phí đào tạo mà không có sự hỗ trợ của Nhà nước; thế nhưng, hàng năm, Trung tâm vẫn thu hút được hàng nghìn người theo học, đặc biệt là những người ở vùng sâu, vùng xa, biên giới, hải đảo. Với một đơn vị chỉ có 92 cán bộ cơ hữu, trong đó có 12 biên chế và với mức thu học phí đạt bình quân khoảng 35 đến 50% mức trần theo quy định của Chính phủ. Nhưng với lợi thế của giáo dục từ xa trong việc xây dựng xã hội học tập và đào tạo nguồn nhân lực nên trong những năm qua, Trung tâm Giáo dục thường xuyên - Đại học Huế không những đảm bảo chi phí cho mọi hoạt động của mình, mà còn đóng góp kinh phí vào sự phát triển giáo dục và đào tạo nói chung. Chỉ tính từ năm 2010 đến năm 2015, Trung tâm đã đóng góp hơn 56,6 tỷ đồng vào kinh phí chung. Trong thời gian 5 năm, hoạt động của Trung tâm với số lao động cơ hữu chưa đến 100 người thì con số hơn 56,6 tỷ đồng đóng góp vào kinh phí chung đã nói lên hiệu quả của giáo dục từ xa trong việc xây dựng xã hội học tập và đào tạo nguồn nhân lực. Thành quả nói trên đã minh chứng cho vai trò của giáo dục từ xa ở Đại học Huế nói riêng và ở nước ta nói chung đối với việc xây dựng xã hội học tập và đào tạo nguồn nhân lực.

5. Giải pháp để đẩy mạnh phát triển giáo dục từ xa

Giáo dục theo lối truyền thống (dạy - học trực tiếp) mới chỉ đáp ứng một phần nào đó của nhu cầu học tập xã hội. Có đẩy mạnh phát triển giáo dục từ xa thì mới đáp ứng nhu cầu học tập của xã hội. Trong thời

gian qua, giáo dục từ xa tuy đã góp phần to lớn vào sự phát triển của nền giáo dục nhưng vẫn còn nhiều hạn chế về số lượng và nhất là về chất lượng. Để đẩy mạnh phát triển giáo dục từ xa trong giai đoạn hiện nay, cần thực hiện các giải pháp sau:

Một là, cần cụ thể chế hóa các chủ trương giáo dục từ xa bằng chính sách và cơ chế phù hợp với hiện thực của cuộc sống. Khuyến khích các cơ sở giáo dục áp dụng các công nghệ đào tạo từ xa tiên tiến để nâng cao chất lượng các chương trình đào tạo từ xa. Nền giáo dục hiện đại phải là một nền giáo dục mở, linh hoạt, đa dạng, bảo đảm hội nhập với khu vực và thế giới.

Hai là, dỡ bỏ các rào cản đối với các hoạt động của thị trường lao động. Điều đó sẽ đem lại một môi trường giáo dục cởi mở hơn để mọi người, đặc biệt là người lao động, dễ tiếp cận hơn, chủ động hơn, linh hoạt hơn, tự do hơn trong việc lựa chọn và định hướng học tập theo yêu cầu ngày càng cao của thị trường lao động. Xét đến cùng, chất lượng và hiệu quả của giáo dục và đào tạo được đo bằng mức độ chấp nhận của thị trường lao động; chứ không phải chỉ chấp nhận hình thức giáo dục chính quy, còn những hình thức giáo dục khác thì không chấp nhận.

Ba là, thực hiện công bằng trong giáo dục. Đó là bản chất của hiện đại hoá giáo dục, của xã hội học tập. Nhà nước cần ban hành các chế độ chính sách nhằm cung cấp nền giáo dục bình đẳng cho mọi hình thức giáo dục: chính quy, vừa làm vừa học và giáo dục từ xa. Không phân biệt đối xử với người theo học từ xa, người học từ xa cũng như đối với người học khác. Phải đảm bảo công bằng về cơ hội giáo dục, về quá trình giáo dục, về kết quả giáo dục, về tuyển

dụng, về sử dụng và đãi ngộ. Thực hiện công bằng trong giáo dục là tiền đề của xây dựng xã hội học tập, là yêu cầu của dân chủ hoá, xã hội hoá giáo dục và đào tạo; và là động lực của người học.

Bốn là, khuyến khích cạnh tranh lành mạnh trong giáo dục; thực hiện cơ chế tự chủ nhằm loại bỏ tư duy bao cấp, tính ỷ lại - một trong những nút thắt trong giáo dục hiện nay. Giáo dục từ xa phải gắn với nhu cầu phát triển kinh tế - xã hội. Kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa không dung hợp với cơ chế xin - cho. Khuyến khích cạnh tranh lành mạnh và thực hiện cơ chế tự chủ đối với các cơ sở giáo dục là cởi bỏ khuôn khổ chật hẹp, cũ kỹ và lạc hậu đang kìm hãm sự nghiệp đổi mới giáo dục của chúng ta; tạo nên xung lực mới cho giáo dục từ xa phát huy vai trò của mình trong việc xây dựng xã hội học tập và đào tạo nguồn nhân lực.

Năm là, chuẩn hoá các điều kiện đảm bảo chất lượng, quản lý chặt chẽ chất lượng đầu ra; đẩy mạnh ứng dụng công nghệ thông tin và truyền thông; mở rộng không gian giáo dục, đem lại cơ hội học tập cho mọi người; từng bước chuyển đổi từ đào tạo truyền thống qua đào tạo hiện đại; đẩy mạnh sự hợp tác giữa các cơ sở đào tạo với các đơn vị có tiềm lực công nghệ thông tin mạnh; biết tận dụng và phát huy ưu thế công năng, hiệu suất cơ sở vật chất - kỹ thuật của các đơn vị đó vào hoạt động giáo dục từ xa.

Sáu là, phát triển hệ thống học liệu một cách cân đối và phù hợp với nội dung, chương trình đào tạo mới. Hệ thống học liệu phải đủ về số lượng, đảm bảo về chất lượng, đồng bộ và phù hợp; tất cả các môn

học đều có học liệu truyền thống và học liệu điện tử; ưu tiên đầu tư phát triển hệ thống học liệu; đa dạng hóa học liệu đáp ứng yêu cầu đa dạng hóa ngành nghề đào tạo, trình độ đào tạo và nhu cầu học tập suốt đời của mọi người. Hoàn thiện mạng lưới các cơ sở giáo dục thường xuyên; tăng cường hợp tác giữa các cơ sở đào tạo trong nước để phát triển đội ngũ cán bộ, giảng viên; đẩy mạnh hợp tác quốc tế nhằm tranh thủ sự hỗ trợ và hợp tác chuyển giao công nghệ đào tạo từ xa.

6. Kết luận

Xây dựng xã hội học tập không những là một trong những nội dung của đổi mới giáo dục mà còn là lời giải tối ưu cho bài toán về phát triển nguồn nhân lực. Chỉ có nâng cao chất lượng nguồn nhân lực, chúng ta mới thực sự đủ sức tham gia vào mạng sản xuất, chuỗi giá trị toàn cầu và khai thác một cách có hiệu quả các nguồn lực để phục vụ cho sự phát triển kinh tế - xã hội của đất nước. Đổi mới hệ thống giáo dục theo hướng mở là yêu cầu tất yếu khách quan của sự nghiệp đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo ở nước ta hiện nay. Giáo dục từ xa là một trong ba phương thức đào tạo cấu thành nên hệ thống giáo dục mở và là phương thức đặc thù của hệ thống đó. Khoa học và công nghệ phát triển càng mạnh mẽ, hội nhập càng sâu rộng, cạnh tranh càng quyết liệt thì giáo dục từ xa ngày càng đóng vai trò quan trọng trong việc xây dựng xã hội học tập và đào tạo nguồn nhân lực. Từ hệ thống giáo dục cũ chuyển qua hệ thống giáo dục mới là cả một quá trình đầy khó khăn, thách thức; song, nó sẽ thành công vì đó xu hướng phát triển theo đúng quy luật khách quan. Xã hội học tập và nguồn nhân lực chất lượng cao là hai trong bốn yếu tố cơ bản của yêu cầu xây dựng và phát triển

kinh tế tri thức hiện nay. Một trong những rào cản lớn nhất của đổi mới giáo dục hiện nay là sự ỷ lại vào Nhà nước, sự dựa dẫm vào cơ chế xin - cho vốn đã ăn sâu trong các cơ sở giáo dục. Sức mạnh của giáo dục nằm ở nhân dân và do nhân dân quyết định. Muốn đẩy mạnh xây dựng xã hội học tập và đào tạo nguồn nhân lực thì cần xóa bỏ cơ chế mang nặng tính hành chính bao cấp trong hoạt động của các cơ sở giáo dục đại học, chuyển sang cơ chế tự chủ tự chịu trách nhiệm trong cung ứng dịch vụ giáo dục. Tự chủ đại học thì mới phát huy được tính năng động, sáng tạo và sức mạnh của các cơ sở giáo dục. Kết quả hoạt động của giáo dục từ xa trong việc xây dựng xã hội học tập và đào tạo nguồn nhân lực ở nước ta trong những năm qua đã minh chứng cho điều đó. Vì vậy, chúng ta cần đẩy mạnh phát triển giáo dục từ xa.

Tài liệu tham khảo

- [1] Ban Tuyên giáo Trung ương (2015), *Những nội dung cốt lõi trong dự thảo các văn kiện trình Đại hội XII của Đảng*, Nxb Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội.
- [2] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2009), *Kỷ yếu hội thảo khoa học quốc gia về giáo dục mở và từ xa*, Nxb Thế giới, Hà Nội.
- [3] Đảng Cộng sản Việt Nam (2011), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội.
- [4] Đảng Cộng sản Việt Nam (2013), *Văn kiện Hội nghị lần thứ tám Ban Chấp hành Trung ương khóa XI*, Văn phòng Trung ương Đảng, Hà Nội.
- [5] Đảng Cộng sản Việt Nam (2016), “Báo cáo của Ban Chấp hành Trung ương khóa XI về các văn kiện tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII của Đảng do đồng chí Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng trình bày ngày 21/1/2016”, *Tạp chí Cộng sản*, số 880.
- [6] Thủ tướng Chính phủ (2015), *Phát triển đào tạo từ xa giai đoạn 2015 - 2020*, Hà Nội.

